

5. SINIF TÜRKÇE

Defter Kitap

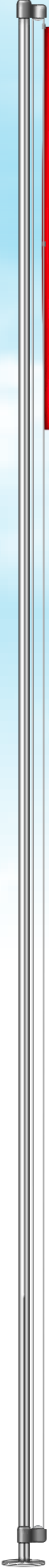
YAZAR KOMİSYONUMUZ

HARUN GÜNDOĞDU

BİLHAN UĞURLU

ADNAN ŞAHİN

AHMET KOÇ

İSTİKLAL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül... ne bu şiddet bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl,
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim; bendimi çiğner, aşarım;
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garb'ın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar;
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imânı boğar,
"Medeniyet!" dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın...
Kim bilir, belki yarın... belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri "toprak!" diyerek geçme, tanı!
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehid oğlusun, incitme, yazıktır atanı;
Verme, dünyâları alsan da, bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?
Şühedâ fışkıracak, toprağı sıksan şühedâ!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Hudâ,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyâda cüdâ.

Ruhumun senden, ilâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin ma'bedimin göğsüne nâ-mahrem eli!
Bu ezanlar -ki şehâdetleri dînin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım;
Her cerâhamdan, ilâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır rûh-i mücerred gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek Arş'a değer, belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl;
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl:
Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

MEHMET AKİF ERSOY

ABDULHAMİT EMEKLİ

YAYIN KOORDİNATÖRÜ

HÜLYA BODUKCU
MÜNİRE DÖLEK

EDİTÖR

RAMAZAN ATAK

GRAFİK TASARIM
DİZGİ

BİLHAN UĞURLU
HARUN GÜNDOĞDU
AHMET KOÇ
ADNAN ŞAHİN

YAZAR

BASIM YERİ

Copyright ©

Bu kitabın her hakkı yayınevine aittir.

Hangi amaçla olursa olsun bu kitabın tamamının ya da bir kısmının kitabı yayınlayan yayınevinin önceden izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayınlanması ve depolanması yasaktır.

ISBN: 978-625-97949-3-8

Sevgili Öğrenciler,

Eğitim modelinin güncellendiği; biyolojik, dijital ve fiziksel çağa doğru ilerlediğimiz bu süreçte sınavların amaç değil araç olarak yapılandırılması söz konusu. Bu kapsamda “Liselere Giriş” ve diğer sınavlarda sizden sadece soru çözmeniz değil; günlük hayatla ilişkilendirme, problem çözme, sorgulama, analiz etme, gibi üst düzey bilişsel becerileri kullanmanız istenmektedir.

Mozaik Yayınları olarak deneyimli ve fenomen kadromuzla “Mozaik Defter Kitap” serimizi hazırlarken bilgiyi öğrenme, öğrendiğini kavrama ve kavradığını uygulama işleyişini merkezine alan bir yaklaşımı benimsedik. Bu doğrultuda kitabımızı tamamen öğrenme çıktılarına uygun, basitten karmaşığa ve günlük hayat ile ilişkilendirerek hazırladık.

Mozaik Defter Kitap Serimizde,

Öğrenme Alanı; ilgili konunun detaylı konu anlatımı,

Etkinlik; ilgili konunun etkinlik uygulamaları,

İzleme Testi; ilgili konunun temel düzeydeki testi,

Konu Kavrama Testi; ilgili bölümün değerlendirme testi,

Yazılıya Hazırlık; 2 dönemdeki 4 yazılıya hazırlık çalışmaları

yer almaktadır. Bu bölümleri belirtildiği gibi hiyerarşik bir düzenle ele alarak sizde kalıcı öğrenmenin gerçekleşmesini amaçladık.

Kitabımıza katkılarından dolayı Güler ONAT, Barış ÜNLÜ, İrfan ASLAN ve Mustafa YILMAZ’a ayrı ayrı teşekkür ederiz.

Kitabımızın öğretmenlerimizin değerli emeklerine bir destek, öğrencilerimizin değerli çalışmalarına bir kaynak olması umuduyla...

Abdulhamit EMEKLİ
Mozaik Yayınları Koordinatörü

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM

☞ SÖZCÜKTE ANLAM

Sözcük Sıralaması	9
İzleme Testi-1	14
Sözcükte Anlam Özellikleri	16
İzleme Testi-2	21
Sözcükler Arası Anlam İlişkileri	23
İzleme Testi-3	27
Söz Sanatları	29
İzleme Testi-4	34
Deyimler	36
İzleme Testi-5	39
Atasözleri, Özdeyişler	41
İzleme Testi-6	47
İkilemeler, Kalıp Sözler ve Nezaket İfadeleri, Pekiştirme	49
İzleme Testi-7	53
Konu Kavrama Testi (Sözcükte Anlam)	55
Açık Uçlu Sorular	57
I. Dönem I. Yazılı Sınavı	59
Dinleme ve Konuşma Sınavı	61
Yazma Etkinliği	62

2. BÖLÜM

☞ CÜMLEDE ANLAM

Anlatımına Göre Cümleler	65
İzleme Testi-1	69
Cümlede Anlam İlişkileri	71
İzleme Testi-2	76
Cümlede Kavramlar	78
İzleme Testi-3	83
Cümlede Duygular	85
İzleme Testi-4	89
Konu Kavrama Testi (Cümlede Anlam)	91
Açık Uçlu Sorular	93
I. Dönem II. Yazılı Sınavı	95
Dinleme ve Konuşma Sınavı	97
Yazma Etkinliği	98

3. BÖLÜM

☞ PARAGRAFTA ANLAM

Konu-Başlık-Anahtar Sözcük	101
İzleme Testi-1	105
Ana Düşünce - Şiirde Duygu - Yardımcı Düşünce	107
İzleme Testi-2	111
Metinde Soru-Cevap, Metin Tamamlama	113
İzleme Testi-3	116
Parça Oluşturma, Parça Bölme, Akışı Bozan Cümle, Paragrafın Bölümleri	118
İzleme Testi-4	125
Hikâye Unsurları, Metinde Karakter, Anlatıcı Türleri, Metinde Duygular	127
İzleme Testi-5	134
Düşünceyi Geliştirme Yolları, Metin Yazıları	136
İzleme Testi-6	141
Konu Kavrama Testi-1	143
Konu Kavrama Testi-2	145
Açık Uçlu Sorular	147

4. BÖLÜM

☞ GÖRSEL YORUMLAMA VE SÖZEL MANTIK

Görsel Okuma/Yorumlama	151
İzleme Testi-1	170
İzleme Testi-2	174
Sözel Yetenek/Akil Yürütme	177
İzleme Testi-3	183
İzleme Testi-4	185
Konu Kavrama Testi-1	187
Konu Kavrama Testi-2	189
Konu Kavrama Testi-3	191
Konu Kavrama Testi-4	193
Açık Uçlu Sorular	195

5. BÖLÜM

☞ DİL YAPILARI

İsim ve Fiil Ayrımı	199
İzleme Testi-1	201
İsimler.....	203
İzleme Testi-2.....	207
İsimlerin Önüne Gelen Sözcükler (Sıfatlar).....	209
İzleme Testi-3.....	212
İsimlerin Yerine Kullanılan Sözcükler (Zamirler)	214
İzleme Testi-4.....	217
Konu Kavrama Testi	219
Açık Uçlu Sorular	221
II. Dönem I. Yazılı Sınavı.....	223
Dinleme ve Konuşma Sınavı.....	225
Yazma Etkinliği	226

6. BÖLÜM

☞ METİN TÜRÜ - YAZIM KURALLARI - NOKTALAMA İŞARETLERİ

Metin Türü (Bilgilendirici Metinler)	229
İzleme Testi-1	234
Metin Türü (Öyküleyici Metinler)	236
İzleme Testi-2.....	240
Bölüm Değerlendirme Testi	242
Büyük Harflerin Yazımı.....	244
İzleme Testi-1	250
Sayıların Yazımı	252
İzleme Testi-2	255
Nokta-Virgül	257
İzleme Testi-1	261
Diğer Noktalama İşaretleri	263
İzleme Testi-2.....	269
Konu Kavrama Testi (Noktalama İşaretleri)	271
Açık Uçlu Sorular.....	273
II. Dönem II. Yazılı Sınavı	275
Konuşma ve Dinleme Sınavı.....	277
Yazma Etkinliği	278

Cevap Anahtarı	281
----------------------	-----

DEFTERİMİ TANIYORUM

ÖĞRENME ALANI

İlgili konunun detaylı bir şekilde konu anlatımı yer almaktadır.

ETKİNLİK

İlgili konuya ait bol sayıda ve çeşitlikte etkinlikler yer almaktadır.

1

İZLEME TESTİ

İlgili konuya ait temel düzeyde soruların yer aldığı, öğrenme çıktılarının pekiştirilmesinin amaçlandığı bölümdür.

AÇIK UÇLU SORULAR

Yeni müfredatla ilgili açık uçlu yazılı soruların olduğu bölümdür.

1

KONU KAVRAMA TESTİ

İlgili konuya ait öğrenme çıktılarının kavrama düzeyindeki sorularla öğrenilip öğrenilmediğinin test edildiği bölümdür.

YAZILIYA HAZIRLIK

Yıllık Plana göre yazılı tarihlerinin olduğu konuları kapsayacak şekilde hazırlanan çalışmalardır.

DİNLEME VE KONUŞMA SINAVLARI

Yeni müfredata uygun, dinleme ve konuşma sınavlarının olduğu bölümdür.

A B C...

SÖZCÜKTE ANLAM

BÖLÜM

1

- T.O.5.5.:** Metinde geçen anlamını bilmediği söz varlığı unsurlarının anlamını tahmin edebilme
- T.O.5.20.:** Metindeki söz sanatlarını belirlemeye yönelik çözüm yapabilme
- T.O.5.21.:** Metinden hareketle söz varlığını geliştirmeye yönelik çözümleme yapabilme
- T.Y.5.19.:** Yazısında açık ve örtük ifade etmeye yönelik yapıları kullanabilme
- T.Y.5.18.:** Yazısını zenginleştirecek biçimde söz varlığını kullanabilme
- T.K.5.22.:** Konuşmasında yabancı dillerden alınan ve dilimizde henüz yaygınlaşmamış kelimelerin Türkçelerini kullanır.

 NOTLARIM

T.Y.5.18.: Yazısını zenginleştirecek biçimde söz varlığını kullanabilme
T.K.5.22.: Konuşmasında yabancı dillerden alınan ve dilimizde henüz yaygınlaşmamış kelimelerin Türkçelerini kullanır.

SÖZCÜKTE ANLAM

SÖZCÜK SIRALAMASI

Sözcükler, öncelikle ilk harfin sözlükteki sırasına göre dizilir.
Sözlükler, alfabemizdeki harf sıralamasına göre düzenlenir.

Örneğin, “araba – taş – yaprak – kalem” sözcüklerini sözlüğe göre sıralayalım.
Sözcüklerdeki ilk harfin alfabedeki yerine dikkat ediniz.

araba – kalem – taş – yaprak

Sözcüklerde ilk harfler dışında ortak olan harfler varsa bu harflerden sonra ortak olmayan “ilk” harfler dikkate alınarak sıralama yapılır.

Örneğin, “başkan – beylik – boru – bilgi” sözcüklerini sıralayalım.
Tüm sözcüklerde ilk harf olan “b” sesi ortak olduğu için ikinci harflere dikkat ederek sıralarız.

1 başkan **2** beylik **3** bilgi **4** boru

Örneğin, “ayran – ayraç – aykırı – aya” kelimelerini sıralayalım.
Tüm kelimelerde “ay” sesleri aynı olduğu için üçüncü harflerden sıralama yapmaya başlarız.
Ancak “ayran” ve “ayraç” sözcüklerinin ilk dört sesi ortak olduğu için bu iki sözcük kendi arasında da beşinci harflerine göre sıralanır.

1 aya **2** aykırı **3** ayraç **4** ayran

ÖĞRENİYORUM

Aşağıdaki sözcüklerin sözlük sıralamasını numaralanmış yerlere yazınız.

telefon – cüzdan – saat – kirpi – ağaç

1 **2** **3** **4** **5**

mehter – melek – metin – mezar – merak

1 **2** **3** **4** **5**

alaca – alay – alan – alarm – alabalık

1 **2** **3** **4** **5**

YAZIYORUM

“Kitap, kibir, kıbar, kireç”
sözcüklerinden hangisi
alfabetik sırada en sonda
yer alır? Aşağıda boş
bırakılan yere yazınız.

.....

BİLGİ KUTUSU

Türk alfabesi, Türkçenin
yazımında kullanılan Latin
alfabesi temellidir.
1 Kasım 1928 tarihinde
kabul edilmiştir.

Atatürk, yeni Türk alfabesini
Kayseri halkına tanıtıyor. 20
Eylül 1928

NOTLARIM

.....

.....

.....

.....

.....

.....

UYARI

Aynı kavram alanına giren sözcükler eş anlamlı olarak kabul edilmez.

YAZIYORUM

Aşağıdaki sözcüklerin girdiği kavram alanını altına yazınız.

- Top – kaleci – savunma – teknik direktör – gol – penaltı
- Kelebek – kulaç – gözlük – kurbağalama – havuz
- Doktor – ilaç – hasta – reçete – nöbetçi

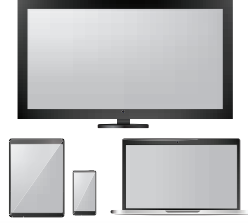
Aynı Kavram Alanına Giren Sözcükler

Sözcüklerin kendi anlamları birbiriyle hiç ilişkili olmasa da kullanıldıkları alan ortak olabilir.

Örneğin, “kalem – silgi – defter – çanta” sözcükleri “okul eşyaları” olarak ortak bir alanda kullanılır.

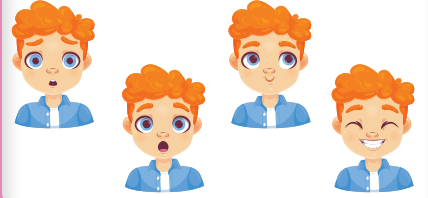
TEKNOLOJİK AYGITLAR

televizyon – tablet – telefon – bilgisayar

DUYGULAR

korku – heyecan – merak – sevinç

FOTOĞRAFÇILIK

kamera – poz – çekim – vesikalik

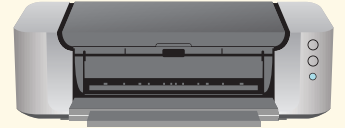

NOTLARIM

Yabancı Sözcüklere Türkçe Karşılıklar

Dilimizde kökeni Türkçe olan sözcükler kadar yabancı dil kökenli sözcükler de yer almaktadır. Yabancı dil kökenli sözcükler, Türkçe karşılığı bulunmadan ve bilinçsiz şekilde kullanıldığında dilimizin kendi yapısını bozmaya başlar. Bu yüzden dilimize sahip çıkmamız çok önemlidir.

Örneğin, “printer” sözcüğü günlük hayatımızda yer edinmiştir. Oysa bu kelimenin Türkçe karşılığı bulunmaktadır: **yazıcı**.

Fax

Belgegeçer

Laptop

Dizüstü bilgisayar

Alternatif

Seçenek

Star

Yıldız

Bye bye

Güle güle

Aktif

Etkin

Mesaj

İleti

Link

Bağlantı

ETKİNLİK

ETKİNLİK – 1

Aşağıdaki sözcükleri, sözlük sırasına göre düzenleyiniz.

A

konvoy – direk – macera – arıza – kaldırım – daire – müzik – aydınlık

1	2	3	4	5	6	7	8

B

sandal – sandık – sancak – sandalet – saman – saniye – sakınca – sanık

1	2	3	4	5	6	7	8

C

masal – masa – marka – mareşal – marifet – makarna – manda – makas

1	2	3	4	5	6	7	8

ETKİNLİK – 2

Aşağıda karışık olarak verilen sözcüklerden aynı kavram alanına girenleri bulunuz.

1

plaj – daire – televizyon – havlu – kazma – kâğıt – perde – güneş kremi – yağmur – terlik

Aynı kavram alanına giren sözcükler:

2

tekne – bardak – resim – koltuk – iskele – yemeni – fil – kaptan – sandalye – yelken

Aynı kavram alanına giren sözcükler:

3

çadır – şeker – çanta – telefon – ışık – kamp – maske – ateş – cüzdan – orman

Aynı kavram alanına giren sözcükler:

ETKİNLİK – 3

Aşağıda verilen sözcüklerin girdikleri kavram alanını bulunuz.

1

mavi – yeşil – sarı – turuncu – kırmızı – mor – lacivert

Kavram alanı:

2

uçak – otobüs – araba – tren – helikopter

Kavram alanı:

3

bal – polen – arı sütü – petek – çam – çiçek

Kavram alanı:

ETKİNLİK – 4

Aşağıda verilen sözcüklerin Türkçe karşılıklarını yazınız.

SÖZCÜK

1. Korner

2. Versiyon

3. Selfie

4. Dublaj

TÜRKÇE KARŞILIĞI

.....

.....

.....

.....

SÖZCÜK

5. Mikser

6. Projektör

7. Sponsor

8. Bibliyografi

TÜRKÇE KARŞILIĞI

.....

.....

.....

.....

ETKİNLİK – 5

Aşağıda aynı kavram alanına giren sözcükleri bulup kavram alanlarını belirleyerek sözlük sıralaması yapınız.

1

daire – makas – eşofman – üçgen – matara – kare – dikdörtgen – yastık

Kavram alanı:

Sıralamam:

2

çimento – battaniye – kireç – mum – tuğla – bitki – salıncak – beton

Kavram alanı:

Sıralamam:

1. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerden hangisinin Türkçesi ayraç içinde yanlış verilmiştir?

- A) Orijinal sorular hazırlamak için kendini kampa aldı.
(özgün)
- B) Güvenlik departmanına yeni bir eleman alınacaktı.
(bölüm)
- C) Gençliğin yeni trendi, yüksek sesle müzik dinlemektir.
(eğilim)
- D) Sitenin linkini bana atarsan sana yardımcı olurum. (internet)

2. “Mardin, Manisa, Malatya, Muş, Muğla, Mersin” sözcükleri alfabetik sıraya göre sıralanırsa birinci ve sonuncu sözcükler aşağıdakilerden hangisi olur?

- A) Malatya – Muş
B) Malatya – Muğla
C) Manisa – Mardin
D) Mersin – Muş

3. I. Elma – armut – portakal – mandalina
II. Kazma – kürek – telefon – kiremit
III. Ağaç – gül – çiçek – çimen
IV. Kurt – ayı – kaplan – panter

Numaralanmış ifadelerin hangisinde aynı kavram alanına girmeyen bir sözcük kullanılmıştır?

- A) I B) II C) III D) IV

4. Annemle Harput Kalesi'ne çıkmıştık. Orada gezerken dik-
katimi bir şey çekti. Kalenin surlarına yaklaşan gençler sel-
fie uğruna hayatlarını tehlikeye atıyorlardı. Aslında kalenin
o bölümünde ekstra bir şey yoktu. İkimiz de yeni jeneras-
yonun böyle tuhaf davranışlarına anlam veremiyorduk.

Aşağıdakilerin hangisinde metindeki altı çizili sözcüklerin Türkçesi bulunmaktadır?

A)	özçekim	fazladan	kuşak
B)	fotoğraf	çok az	gençlik
C)	resim	çok fazla	torun
D)	çekim	fazla	toplum

5. I. Öznel
II. Özel
III. Özgün
IV. Özlem

Numaralanmış sözcüklerden hangileri alfabetik sıralamada ilk iki sırada yer alır?

- A) Özlem – Özel B) Özel – Öznel
C) Özel – Özgün D) Özgün – Öznel

6. Sabahın ilk ışıklarında uyandım. Gömleğimi ve
I
pantolonumu hızlıca giyip ceketimi sırtıma geçirdim.
II III
Siyah renkli, büyük çantamı alıp evden ayrıldım.
IV

Numaralanmış sözcüklerden hangisi diğerleriyle aynı kavram alanına girmez?

- A) I B) II C) III D) IV

7. I. Erciyes Üniversitesinin kampüsü şehrin kuzeyine taşındı.
 II. Sınav sonuçlarını analiz etmek için bir toplantı düzenledi.
 III. Günümüzde iklim değişikliği global bir sorun olmuştur.
 IV. Sende bulunan dosyaları aplikasyona aktaralım.

Aşağıdakilerin hangisi numaralanmış cümlelerdeki altı çizili sözcüklerden herhangi birinin Türkçesi değildir?

- A) Uygulama B) Çözümleme
 C) Ulusal D) Yerleşke

8. I. Ağaç
 II. Kedi
 III. Pencere
 IV. Dal
 V. Köpek
 VI. Yaprak
 VII. Aslan

Numaralanmış sözcükler kavram alanına göre iki gruba ayrılırsa hangi sözcük dışarıda kalır?

- A) II B) III C) V D) VII

9. **Aşağıdaki sözcüklerden hangisinin Türkçesi yanlış verilmiştir?**

- A) Anons – Duyuru
 B) E-mail – E-posta
 C) Doküman – Kâğıt
 D) Start vermek – Başlatmak

10. “Ahır – Adam – Aykut – Aday” **sözcükleri sözlük sıralamasına göre dizilirse hangisi üçüncü sırada yer alır?**

- A) Ahır B) Aday
 C) Aykut D) Adam

11. Eş anlamlı olmasa da birbiriyle çeşitli yönlerden ilişkili sözcükler aynı kavram alanına girer.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi diğerleriyle aynı kavram alanına girmez?

- A) Kalem B) Silgi
 C) Perde D) Defter

12. **Aşağıdakilerden hangisi alfabetik sıralamada en son da yer alır?**

- A) Kağan B) Kağrı
 C) Karaca D) Karnabahar

SÖZCÜKTE ANLAM

T.O.5.21.: Metinden hareketle söz varlığını geliştirmeye yönelik çözümleme yapabilme

SÖZCÜKTE ANLAM ÖZELLİKLERİ

ÇOK ANLAMLILIK

Anımlı ses veya sesler birliğine **sözcük** denir. Sözcükler, dilimizdeki kavramları ve varlıkları karşılar. Sözcükler, bir anlamı karşılarken zamanla anlam genişlemesine uğrayarak ilk anlamının dışında anlamlar da kazanır. Birden fazla anlamı olan bu sözcüklere **çok anlamlı sözcükler** denir.

“Bakmak”
sözcüğü

- Ders kitabının sayfalarına tek tek bakıp inceledi, cümlesinde “bakışı bir şey üzerine çevirmek” anlamında,
- Evin güneye bakan yamaçları daha fazla güneş alıyordu, cümlesinde “bir şeyin yüzü bir yöne doğru olmak” anlamında,
- Aldığı maaşla beş kişilik bir aileye bakıyordu, cümlesinde “beslemek, geçindirmek” anlamında kullanılmıştır.

ÇOK ANLAMLILIK

GERÇEK ANLAM

MECAZ ANLAM

TERİM ANLAM

GENEL – ÖZEL ANLAM

DOĞRU / YANLIŞ

- Gözlerini kısarak yoldan geçen arabaları süzdü.
- Yeni sağılan sütü hemen orada süzdü.

“süzme” sözcüğü bu cümlelerde iki farklı anlamda kullanılmıştır.

DOĞRU

YANLIŞ

NOTLARIM

ÖĞRENİYORUM

Aşağıdaki cümlelerde geçen “baş” sözcüğünü anlamlarıyla eşleştiriniz.

1 **Başındaki** kasketi tuttuğu gibi çekip aldı.

2 Tepenin **başındaki** bu toprakta hiçbir ürün yetişmezdi.

3 Okul müdürü okulun **başındır**.

a Vücudun üst veya önünde bulunan bölüm, kafa

b Bir topluluğu yöneten kimse

c Arazide en yüksek nokta

1.

2.

3.

Bir sözcük, hem gerçek hem mecaz hem de terim anlamda kullanılabilir. Bu anlamlar o sözcüğün “çok anlamlı” olduğunu gösterir.

Gerçek Anlam

Sanırım şekerin ölçüsünü ayarlayamamışım.

Mecaz Anlam

Babasına karşı ölçüyü bu sefer kaçırdı.

Terim Anlam

Yunus Emre, şiirlerini 7’li hece ölçüsüyle yazardı.

GERÇEK ANLAM

Bir sözcüğün söylendiğinde akla gelen ilk anlamına **gerçek anlam** denir.

- Çiğ köfte o kadar acıydı ki etkisi bir saat geçmedi.
Gerçek anlam
- Bu hafta havalar, geçen haftaya göre daha soğuk olacaktı.
- Yanık kokusunun nereden geldiğini bir türlü anlayamadık.
- Mahallemize yapılan yeni bina çok yüksekti.
- Annem, bahar temizliğinde evin bütün perdelerini yıkadı.
- Şairin son kitabını çok beğendim.
- Kuruyan elbiseleri katlayarak boş raflara yerleştirdi.

BİLGİ KUTUSU

“Sözlük anlamı”, “ilk anlam” ya da “temel anlam” ifadeleri gerçek anlam yerine kullanılabilir.

BİLGİ KUTUSU

Bir sözcüğün birden çok gerçek anlamı olabilir.

MECAZ ANLAM

Bir sözcüğün gerçek anlamını yitirerek kazandığı yeni anlama **mecaz anlam** denir.

- Gelen turistleri köylüler çok sıcak karşıladı.
Mecaz anlam
- Bir kalbi kırmak çok kolaydı ama onu tamir etmek çok zordu.
- Dün matematik dersinde öğrendiğim bilgilerin hepsi aklımdan uçtu.
- Uçağı kaçıncı maçı biletlerimiz de yandı.
- Çocuğun keskin bir zekâsı vardı.
- Cüzdanını koyduğu yerde bulamayınca âdeta yıkıldı.
- Senin kuru vaatlerine artık kimse inanmıyor.

İŞARETLİYORUM

Türkçe öğretmenimiz farklı fikirlere geniş bir insandı.

Altı çizili sözcüğün anlam özelliğini işaretleyiniz.

- ☐ Gerçek anlam
- ☐ Mecaz anlam
- ☐ Terim anlam

GENEL ANLAM – ÖZEL ANLAM

Bir sözcüğün anlamı; ait olduğu türün tamamını kapsayıcı nitelikteyse **genel anlam**, o türün birkaç örneğine işaret ediyorsa **özel anlam** olarak adlandırılır.

- Şehirlerin altyapı çalışmalarını iyileştirmeliyiz. (Şehir – Genel anlam)
- İstanbul, tarihî eserleriyle ünlüdür. (İstanbul – Özel anlam)

Bu cümlelerde “şehir” sözcüğü kapsayıcı olduğu için genel anlam, “İstanbul” sözcüğü ise “şehir” sözcüğüne göre özel anlam ifade eder.

NOTLARIM

DOĞRU / YANLIŞ

“Kapının ağzında beklemeyin, hadi içeri gelin!” cümlesinde “ağız” sözcüğü **yan anlamıyla** kullanılmıştır.

BİLGİ KUTUSU

Bilim, sanat, meslek dallarının adları terim anlam değildir. Örneğin “tıp” sözcüğü terim değildir ancak tıp alanına özgü kullanılan “patoloji” terimdir.

BİLGİ KUTUSU

Kimi sözcüklerin akla gelen ilk anlamı, aynı zamanda o sözcüğün terim anlamıdır.

YAZIYORUM

Aşağıdaki boşluğa “sağlık” alanıyla ilgili iki terim yazınız.

1.
2.

NOTLARIM

Notlar alanı için boş satırlar.

YAN ANLAM

Bir sözcüğün gerçek anlamından tamamen uzaklaşmadan kazandığı anlama **yan anlam** denir. Sözcüğün gerçek anlamının dışında ancak gerçek anlamıyla yakınlık taşıyan yeni anlamlar kazanması yan anlamı oluşturur. Bir sözcüğün yan anlam kazanmasında genellikle yakıştırma ve benzerlik ilgisi etkili olmaktadır.

- Geminin burnu karaya oturmuş.

Bu cümledeki “burun” sözcüğü yan anlamda kullanılmıştır. Çünkü bu sözcüğün gerçek anlamı “koku alma organı”dır. Gerçek anlamıyla benzerlik ilişkisi kurulmuştur.

- Testerenin dişleri köreldiği için odunları kesemedik.
- Daha fazla ağırlığa dayanamayan masanın ayağı kırıldı.
- Evrakları çekmecenin gözüne koymuştum.
- Kapıyı sert çekince kapının kolu elinde kaldı.
- Yol ağızına oturmuş, gelen geçeni izliyordu.

TERİM ANLAM

Bir bilim, sanat, meslek dalıyla ilgili özel ve belirli bir anlamı olan sözcüklere **terim anlamı** sözcükler denir.

DİKDÖRTGEN

Duyduğumuz an aklımıza “dört kenarı bulunan şekil” anlamını getirdiğimiz bu sözcük, aynı zamanda bir matematik terimidir.

Terim Anlam	Ait Olduğu Dal
Şiir, hikâye, virgöl...	Dil Bilgisi
Nota, es, sol anahtarı...	Müzik
Ofsayt, penaltı, gol...	Futbol
Skeç, perde, sufle...	Tiyatro
Kare, aç, doğal sayı...	Matematik
Kuvvet, madde, ışık...	Fen Bilimleri

- Fabllar hayvanların konuşturulmasıyla oluşturulan bir yazı türüdür.

Terim anlam

- Güneş’in çok büyük bir kısmı hidrojen atomlarından oluşmaktadır.
- İkinci perdeden sonra tiyatrodan hiç tat alamadık.
- Lirik şiirlerde sevgi, özlem, sevinç, hüzn gibi konular işlenir.
- Bitkiler, toprağın altındaki kökleri sayesinde beslenir.

ETKİNLİK

ETKİNLİK – 1

Aşağıdaki terim anlamlı sözcükleri ait olduğu alana yazınız.

Sürtünme

Smaç

Nota

Dinamometre

Manşet

Nokta

Sahne

Yapım eki

Onaltılık

Tuval

Perde

Desen

1

Tiyatro

2

Fen Bilimleri

3

Dil Bilgisi

4

Spor

5

Resim

6

Müzik

ETKİNLİK – 2

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerin gerçek anlamlı mı yoksa mecaz anlamlı mı olduklarını karşılarına yazınız.

1

Geçmişte başına gelen kötü olayları zor da olsa unutabildi.

2

Üniversiteyi kazanınca kendime parlak bir sayfa açacağım.

3

Kafam şu an o kadar bulanık ki söylenenleri hatırlayamıyorum.

4

Masalların en belirgin özelliği öğretici olmalarıdır.

5

O kadar kitap okuyorsun ama bu dar düşüncelerden hâlâ kurtulamadın.

6

Sınıfa en son Emre girer ve bütün arkadaşlarına "Günaydın!" derdi.

7

Öğrencilerin boş gözlerle bana baktığını görünce üzülüyorum.

8

En yakın arkadaşımın arkamdan söylediklerini duyunca yıkıldım.

9

Otobüsün karıştığı kazada birçok aracın hasarlı olduğu bildirildi.

ETKİNLİK – 3

Aşağıdaki cümlede yer alan terim anlamlı sözcüklerin altını çiziniz ve hangi alana ait olduğunu yazınız.

1

Fenerbahçe'nin son dakikada attığı gol maalesef verilmedi.

.....

2

Bu hafta işlediğimiz zamirler konusunu pek anlamadım.

.....

3

Üçgenin iç açıları toplamı 180 derecedir.

.....

4

Devlet Tiyatrosunda izlediğimiz son oyun Necip Fazıl'a aitti.

.....

5

Picasso'nun son portre çalışması 10 milyon TL'ye satılmış.

.....

ETKİNLİK – 4

Aşağıdaki cümlelerde mecaz anlamda kullanılan sözcüklerin altını çiziniz.

1

Babamın söylediği işi yapamazsam yandım.

2

Küçük çocuk tatlı diliyle herkese kendini sevdirdi.

3

Onun gelemeyeceğini söylediğimizde bize kırıldı.

4

Temiz kalbi yüzünden çok çabuk kandırılıyordu.

5

Son dakikada atılan golle kazanılmasına bayılıyorum.

6

O kadar ağır çalışıyordu ki üç gün geçti, daha işimiz bitmedi.

7

Salonda bulunan insanların çoğu kuru kalabalıktı.

8

Postacı, köyümüze her zaman kara haber getirmezdi.

9

Çaylarını içen amcalar koyu bir sohbe daldı.

10

Bazı bilimsel konularda derin araştırmalar yapmalıydık.